

DE LEVENSAVOND

Van Salman Rushdie verschenen eerder

Grimus
Middernachtskinderen
Schaamte
De duivelsverzen
De glimlach van een jaguar
Haroen en de zee van verhalen
Is er dan niets meer heilig?
Vaderland in de verbeelding
Oost, West
De laatste zucht van de Moor
De grond onder haar voeten
Woede
De grens over
Shalimar de clown
De verleidster van Florence
Luka en het levensvuur
Joseph Anton
Twee jaar acht maanden en achtentwintig nachten
De familie Golden
Quichot
Victoriestad
Mes

Salman Rushdie

DE LEVEN AVOND

Vertaald door
Karina van Santen en Martine Vosmaer

UITGEVERIJ PLUIM
AMSTERDAM / ANTWERPEN

De vertalers ontvingen voor deze vertaling een
projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

Eerste druk, oktober 2025

© 2025 Salman Rushdie
All rights reserved

© 2025 Nederlandse vertaling Karina van Santen en Martine Vosmaer

Oorspronkelijke titel *The Eleventh Hour*

Oorspronkelijke uitgever Penguin Random House

Omslagontwerp Dog and Pony

Typografie binnenwerk Michiel Niesen

Auteursfoto Rachel Eliza Griffiths

Productiebegeleiding Tim Beijer

ISBN 978 94 934 2046 5

NUR 302

www.uitgeverijpluim.nl

Geen enkel deel van dit boek mag worden gebruikt
voor het trainen van kunstmatige intelligentie.

Dit boek is opgedragen
aan Steve en Annie Murphy
en
aan Eliza,
natuurlijk

Inhoud

In het zuiden	9
De muzikante van Kahani	29
Ontijdig	105
Oklahoma	175
De oude man op de piazza	235

In het zuiden

De dag dat Junior viel, begon als elke andere dag: de explosie van hitte die de lucht deed zinderen, het schetterende zonlicht, de getijdenstromen van het verkeer, de gebeden in de verte, de goedkope filmmuziek die opstijgt van de benedenverdieping, het heupstotende Bollywood-nummer dat over de tv van de buren danst; het huilen van een kind, de berisping van een moeder, onverklaarbaar gelach, bloedrood sputum, fietsen, het pas gevlochten haar van schoolmeisjes, de geur van sterke koffie, de flits van een groene vleugel in een boom. Senior en Junior, twee stokoude mannen, deden hun ogen open in hun slaapkamers op de vierde verdieping van een zeegroen gebouw aan een lommerrijke laan, net buiten het zicht van Elliot's Beach, waar die avond zoals altijd de jongeren zouden samenkomen om de riten van de jeugd uit te voeren, niet ver van het dorp van de vissers, die niets moesten hebben van dergelijke frivoliteiten. Overdag en 's nachts waren de armen de puriteinen. En de ouderen, die hadden hun eigen riten en hoefden niet op de avond te wachten. Terwijl de zon door hun jaloezieën priemde, worstelden de twee oude mannen zich overeind en strompelden naar hun belendende veranda's, waar ze tegelijkertijd verschenen, als personages in een oeroud sprookje, gevangen in een noodlottige samenloop van omstandigheden, niet in staat om te ontsnappen aan de gevolgen van het toeval.

Ze begonnen vrijwel onmiddellijk te praten. Hun woorden waren niet nieuw. Het waren rituele opmerkingen, eerbetuigingen aan de nieuwe dag, gepresenteerd in de vorm van een vraag-en-antwoordspel, als de ritmische dialogen of 'duels' van de virtuoze spelers van Carnatische muziek tijdens het jaarlijkse decemberfestival.

'Wees dankbaar dat we mannen van het zuiden zijn,' zei Junior, terwijl hij zich gapend uitrekte. 'Zuiderlingen zijn we, in het zuiden van onze stad in het zuiden van ons land in het

zuiden van ons continent. God zij geloofd. We zijn warme, trage, sensuele kerels, niet zoals de koude vissen van het noorden.’

Senior, die eerst zijn buik krabde en daarna zijn nek, sprak hem onmiddellijk tegen. ‘Ten eerste,’ zei hij, ‘is het zuiden een verzinsel, dat alleen bestaat omdat mensen hebben afgesproken het zo te noemen. Stel dat de mens zich de aarde andersom had voorgesteld! Dan zouden wij de noorderlingen zijn. Het universum begrijpt niets van boven en beneden; evenmin als een hond. Voor een hond is er geen noord en zuid. En ten tweede, zo warm van aard ben je nou ook weer niet, en een vrouw zou lachen als ze hoorde dat jij jezelf sensueel noemt – maar traag ben je, dat staat buiten kijf.’

Zo waren ze: ze vochten, gingen elkaar te lijf als worstelaars uit de oudheid die met hun linkervoet bij de enkel aan elkaar waren gebonden. Het touw dat hen zo strak verbond was hun naam. Door een merkwaardig toeval – dat zij als ‘lotsbestemming’ waren gaan beschouwen, of, zoals ze het vaker noemden, een ‘vloek’ – deelden ze een naam, een lange naam zoals zovele namen van het zuiden, een naam die ze geen van beiden graag uitspraken. Door de naam te verbannen, door hem te reduceren tot zijn beginletter, V., maakten ze het touw onzichtbaar, wat niet betekende dat het niet bestond. Ze weerspiegelden elkaar op andere manieren – ze hadden beiden een hoge stem, ze waren beiden pezig gebouwd en van gemiddelde lengte, ze waren beiden bijziend, en, na zich een leven lang te hebben laten voorstaan op de kwaliteit van hun tanden, hadden ze beiden moeten capituleren voor de vernederende onvermijdelijkheid van een kunstgebit – maar het was de ongebruikte naam, die symmetrische V., de Naam Die Niet Gezegd Mocht Worden, die hen tientallen jaren aan elkaar had verbonden.

De twee oude mannen waren echter niet op dezelfde dag jarig. De een was zeventien dagen ouder dan de ander. Dat moet het begin zijn geweest van ‘Senior’ en ‘Junior’, hoewel de bijnamen al zo lang in gebruik waren dat niemand zich meer kon

herinneren wie ze ooit had verzonnen. V. Senior en V. Junior waren ze geworden, voor altijd Junior V. en Senior V., kibbelend tot in de dood. Ze waren eenentachtig. Als je ouderdom beschouwde als een avond die eindigde in de vergetelheid van middernacht, was het al ver na elven.

‘Je ziet er vreselijk uit,’ zei Junior tegen Senior, zoals elke ochtend. ‘Je ziet eruit als een man die alleen nog maar wacht op de dood.’

Senior reageerde – hij knikte ernstig en zei ook volgens hun eigen traditie – ‘Dat is beter dan eruitzien zoals jij, als een man die nog steeds wacht op het leven.’

Geen van beide mannen sliep nog goed. 's Nachts lagen ze op harde bedden zonder kussens, en achter hun gesloten oogleden gingen hun verwarde gedachten tegengestelde richtingen uit. Van de twee mannen had Senior verreweg het rijkste leven geleid. Hij was de jongste van tien broers, die allemaal hadden uitgeblonken in hun gekozen loopbaan – als atleet, wetenschapper, docent, soldaat, priester. Hijzelf was zijn carrière begonnen als kampioen langeafstandsloper op de middelbare school, was vervolgens opgeklommen tot een hoge positie bij de spoorwegen, en had jarenlang over het spoor gereisd, tienduizenden kilometers afgelegd, om zichzelf en de autoriteiten ervan te verzekeren dat de juiste veiligheidsniveaus werden gehandhaafd. Hij had een lieve vrouw en was vader van zes dochters en drie zoons, die ieder op zijn of haar beurt vruchtbaar waren geweest, en hem een buit van drieëndertig kleinkinderen hadden opgeleverd. Zijn negen broers hadden nog eens drieëndertig kinderen verwekt, zijn neefjes en nichtjes, die hem hadden gestraft met niet minder dan honderdelf extra verwanten. Voor veel mannen zou dit een bewijs van een goedgunstig lot zijn geweest, want een man die gezegend was met tweehonderdvijf familieleden was voorwaar een rijk man, maar overdaad bezorgde een man met ascetische neigingen zoals Senior een permanente lichte hoofdpijn.

‘Was ik maar steriel geweest,’ zei hij vaak tegen Junior, ‘wat zou het leven dan vredig zijn geweest.’

Na zijn pensionering had Senior deel uitgemaakt van een groep van tien vrienden die elke dag in een koffiehuis in Besant Nagar bij elkaar kwamen om te praten over politiek, schaken, poëzie en muziek, en diverse van zijn verhandelingen over deze onderwerpen waren gepubliceerd in het uitstekende dagblad van de stad. Onder zijn vrienden was de uitgever van dat dagblad, en ook een van de werknemers van de uitgever – een gevierde lokale bekendheid, een beetje een stokebrand en te veel een drinkebroer, maar ook de schepper van heerlijk groteske politieke cartoons. Verder was er de beste astroloog van de stad, die opgeleid was als astronoom, maar tot de slotsom was gekomen dat de ware boodschappen van de sterren niet via een telescoop ontvangen konden worden; en een man die jarenlang het startpistool had afgevuurd bij de goedbezochte wedstrijden op de renbaan, enzovoort. Senior had genoten van hun gezelschap en tegen zijn vrouw gezegd dat het een groot goed was voor een man om vrienden te hebben van wie hij elke dag iets nieuws kon leren. Maar nu was iedereen dood. Zijn vrienden waren allemaal, een voor een, in vlammen opgegaan, en ook het koffiehuis dat hun nagedachtenis had kunnen bewaren was afgebroken.

Van de tien broers was hij als enige overgebleven, en ook hun vrouwen waren allang overleden. Zelfs zijn lieve vrouw was dood en hij was op zeer hoge leeftijd hertrouwd. Via een huwelijksmakelaar had hij een weduwe met een houten been gevonden, een verstandshuwelijk voor hen beiden, waar ze allebei ontevreden mee waren. In plaats van in ongelukkige eenzaamheid zaten ze gevangen in ongelukkig samenzijn. Hij gedroeg zich zo prikkelbaar tegen haar dat zijn kinderen en kleinkinderen zich erover verbaasden. ‘Omdat ik op mijn leeftijd niet veel keus had,’ kon hij kwetsend tegen haar zeggen, ‘heb ik jou genomen.’ Ze sloeg terug door zijn eenvoudigste verzoeken te negeren, zelfs als hij om water vroeg, wat geen beschaafd persoon ooit zou weigeren te halen wanneer erom gevraagd werd. Haar

naam was Aarthi maar die gebruikte hij nooit. Hij noemde haar ook niet bij een verkleinwoordje of een koosnaam. Voor hem was ze altijd ‘Vrouw’, of ‘Echtgenote’.

Hij leed aan de meervoudige gezondheidsproblemen van de zeer ouden, de dagelijkse penitenties van darmen en urinewegen, van rug en knie, de toenemende troebelheid in zijn ogen, de ademhalingsproblemen, de nachtmerries, het trage falen van de zachte machine. Zijn dagen verzandden in eentonig nietsdoen. Ooit had hij om de tijd te doden lesgegeven in wiskunde, zang en de Veda's. Maar zijn leerlingen waren allemaal weg. Wat bleef, waren zijn vrouw met het houten been, het wazige tv-toestel en Junior. Dat was bij lange na niet genoeg. Elke ochtend vond hij het jammer dat hij die nacht niet gestorven was.

Van zijn tweehonderdvijf jongere familieleden waren er ook al heel wat naar hun vurige rustplaats gegaan. Hij was vergeten hoeveel precies, en hun namen waren hem, onvermijdelijk, ontscoten. Velen van de nog levenden kwamen bij hem op bezoek en behandelden hem vriendelijk en zorgzaam. Wanneer hij zei dat hij klaar was om te sterven, en dat was vaak, kwam er een gekwetste uitdrukking op hun gezicht en verslapte of verstijfde hun lichaam al naargelang hun aard, en spraken ze hem geruststellend, bemoedigend en natuurlijk op gepijngde toon toe over de waarde van een leven zo vol liefde. Maar de liefde was hem gaan ergeren, net als de hele rest. Zijn familie was er een van muskieten, dacht hij, een zoemende zwerm, en liefde was hun jeukende beet.

‘Bestond er maar een spiraal die je aan kon steken om je verwanten op afstand te houden,’ zei hij tegen Junior. ‘Bestond er maar een net om je ledikant dat ze buiten hield.’

Juniors leven was een teleurstelling voor hem geweest. Hij had niet verwacht gewoon te zijn. Hij was opgevoed door toegewijde ouders die hem hadden ingeprent dat hij recht had op een bepaalde lotsbestemming, maar hij was een gemiddeld mens gebleken, door gemiddelde academische prestaties gedoemd tot

een leven van administratief werk op het kantoor van het lokale waterschap. Zijn bovengemiddelde dromen, van verre reizen per auto, per trein, door de lucht, had hij allang opgegeven, en toch was hij geen ongelukkig mens. De ontdekking dat hij behept was met ongeneeslijke middelmatigheid zou misschien een minder sprankelende geest ontmoedigd hebben, maar hij bleef opgewekt, altijd met een glimlach voor de wereld.

Toch was er, ondanks zijn ogenschijnlijke enthousiasme voor het leven, een zeker tekort in de afdeling energie. Hij rende niet, maar liep, en liep langzaam – had dat ook al gedaan in zijn lang vervlogen jeugdjaren. Hij verafschuwde lichaamsbeweging en spotte op een milde manier met mensen die daar wel aan deden. Evenmin had hij belangstelling voor politiek, of voor de alom aanwezige populaire cultuur van de cinema en de muziek die eruit voortkwam. In alle belangrijke aspecten had hij verzuimd deel te nemen aan de parade van het leven. Hij was niet getrouwd. De grote gebeurtenissen van acht decennia hadden zich onttrokken zonder enige inspanning van zijn kant om ze te bevorderen. Hij had toegekeken toen een wereldrijk viel en een natie verrees, en had vermeden een mening over de kwestie te uiten. Hij was een man achter een bureau. Zorgen dat het water van de gemeente bleef stromen was voldoende uitdaging voor hem. Toch wekte hij alleszins de indruk een man te zijn voor wie het leven nog steeds een vreugde was. Hij was enig kind geweest en dus waren er maar heel weinig verwanten om voor hem te zorgen op zijn oude dag. Seniors reusachtige familie had hem lang geleden geadopteerd en bracht hem bakjes eten en voorzag in zijn andere behoeften.

De kwestie van de tussenmuur tussen de appartementen van Senior en Junior werd soms opgeworpen door de bezoekende horden van Seniors bloedverwanten: of die gesloopt zou moeten worden zodat de twee oude mannen hun leven gemakkelijker konden delen. Maar over deze zaak spraken Junior en Senior unaniem.

‘Nee!’ zei Junior.